

Kurs: **FG0045 Examensarbete 15 hp**

Vårterminen 2018

Lärarexamen

Institutionen för musik, pedagogik och samhälle (MPS)

Handledare: Ronny Lindeborg

Examinator: Erkki Huovinen

Aleksandar Brdarski

”Estet? Tack, men nej tack!”

En fokusgruppstudie om det sjunkande söktrycket på
det estetiska programmet på gymnasiet

Sammanfattning

Söktrycket på det estetiska programmet har sjunkit markant de senaste sex åren. Det samtidigt som förstahandssökande till alla andra högskoleförberedande program fortsätter att stiga. Tidigare forskning visar på att det finns en förförståelse kring det estetiska programmet och att det är den negativa synen hos vuxna människor som påverkar ungdomar idag att söka sig till andra program. Samtidigt som de vuxna inte riktigt är medvetna om att det estetiska programmet är högskoleförberedande. Jag har i denna uppsats valt att genomföra fokusgruppsamtal med elever från det estetiska samt tekniska programmet. Jag ville ta reda på hur dessa elever möjligtvis påverkats av vuxnas syn och tankar kring gymnasieskolan. Det framgick klart att eleverna jag intervjuade själva var medvetna om en negativ syn kring det estetiska programmet och att det upplevdes som mindre seriöst och lite lättare. Resultaten analyseras med hjälp av en normteori som baseras på tre stycken normbildande komponenter, och teorin används här som ett analytiskt verktyg. Genom dessa komponenter och tidigare forskning så försöker jag hitta förklaringar till varför ungdomar idag, i större grad, väljer att läsa annat än det estetiska programmet.

Sökord: Gymnasieskolan, estetiska programmet, skola, elev, gymnasieval, söktryck

Innehållsförteckning

1.1 Inledning	1
1.2 Tidigare forskning.....	2
1.3 Syfte	4
1.4 Estetiska programmet	4
1.5 Högskole- och yrkesförberedande	4
1.6 Avgränsning	5
2. Teori	6
3. Metod	7
3.1 Historik	7
3.2 Planering av intervju	7
3.3 För- och nackdelar med användning av fokusgrupper.....	8
3.4 Etiska aspekter	9
3.5 Genomförande av intervju	9
3.6 Transkribering.....	10
4. Resultat	11
4.1 Gymnasieskolan.....	11
4.2 Estetiska programmet	12
4.3 Yrkes- och högskoleförberedande program.....	16
4.4 Söktrycket	16
4.5 Studie- och yrkesvägledare	20
5. Analys	22
6. Diskussion	24
Källförteckning	27
Bilaga: Intervjuguide	29

1.1 Inledning

Sedan införandet av Gy 2011 fram till våren 2017 så har söktrycket minskat på det estetiska programmet med sammanlagt 3 452 färre förstahandssökande. Faktum är att det estetiska programmet är det högskoleförberedande program som har förlorat flest sökande sedan Gy 2011 infördes (Skolverket 2017). I jämförelse kan man ta teknikprogrammet som har visat en stadig ökning under samma tidsspann. Just denna jämförelse är föremål för denna studie, men jag kommer till det lite längre fram.

I min roll som utbildningsledare och lärare på en gymnasieskola i Stockholm har det blivit allt vanligare att eleverna, på den skola jag arbetar, vill byta till en gymnasieskola med en annan inriktning. Föräldrar är väldigt angelägna om att fråga ifall det estetiska programmet är högskoleförberedande. Det märks inte minst när jag träffar föräldrar på gymnasiemässan och öppet hus. Jag har också vid samtal med kollegor fått höra att det verkar finnas en allmän skepsis kring de gymnasiegemensamma ämnena och dess lärare på det estetiska gymnasiet jag arbetar på.

Många lärare vittnar om att de måste försvara sin professionalism endast för att de arbetar som lärare i ett gymnasiegemensamt ämne på det estetiska programmet. På en skola i Luleå verkar det inte ha framgått för elever att programmet är högskoleförberedande (Norrländska Socialdemokraten 2017). Där talar rektorn på en grundskola om att hon tror att det är många ungdomar och föräldrar som har svårt att se nyttan av utbildningen, och att elever avråds att söka programmen. Hennes bild är att elever med bra betyg vittnar om det och istället vägleds av föräldrar att söka andra program. Till exempel så har representanter från Lärarnas Riksförbund ställt sig kritiska till hur studie- och yrkesvägledningen med fokus på gymnasievalet bedrivs (Sydsvenskan 2013). De menar att eleverna måste garanteras ett visst mått av studie- och yrkesvägledning under sin skoltid, och att staten bör reglera en lägstanivå i antal timmar studie- och yrkesvägledning.

Jag hoppas i detta arbete ta reda på hur ungdomar upplever vuxnas åsikter gentemot det estetiska programmet, och om de tror att det påverkar ungdomars beslut när de väljer gymnasieskola och inriktning.

1.2 Tidigare forskning

Till grund för min undersökning ligger statistik som jag har hämtat från Skolverket. Det tidsspänn som jag kommer att presentera är mellan 2011/2012–2016/2017. Här ser man tydligt hur antalet sökande på det estetiska programmet sjunker markant, medan man ser en långsam ökning på sökande till teknikprogrammet.

Nedan ser ni två figurer som illustrerar skillnaden mellan de två program som är föremål för min undersökning.

Fig. 1.1

Skillnader i söktryck läsåren 2011/12 till 2016/17 mellan gymnasieprogrammen teknik och estetik

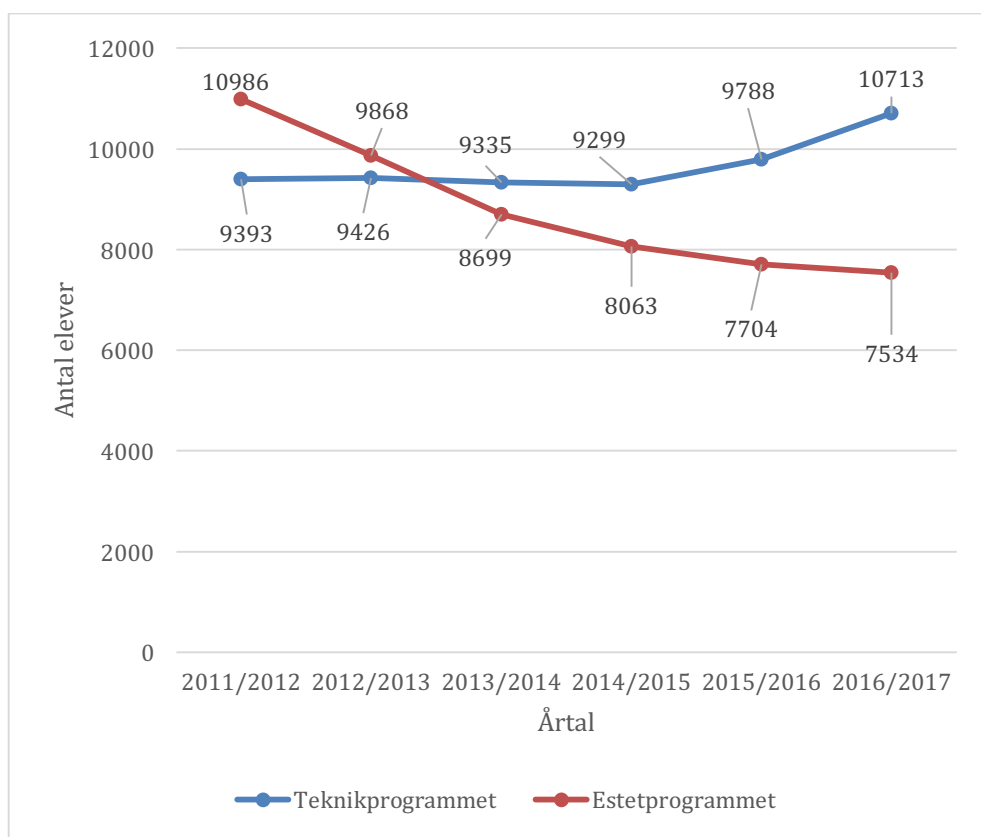
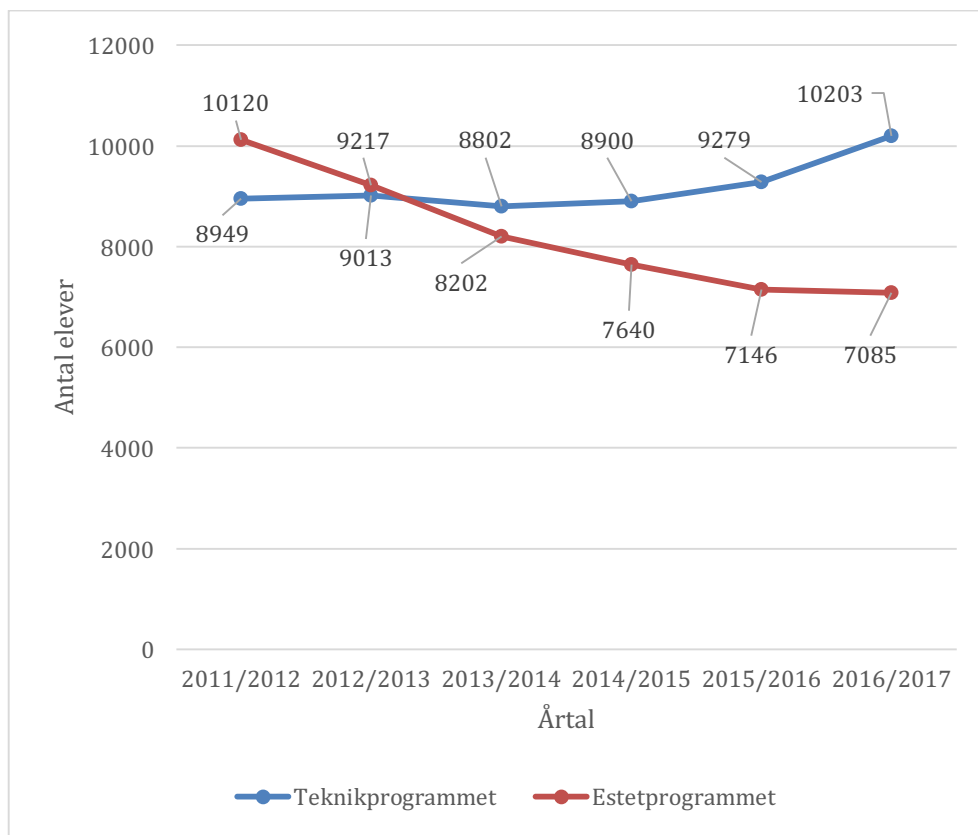

Fig 1.2

Figuren 1.2 visar på antalet elever som börjar på programmen.

I en studie från 2014 där intervjuer med studie- och yrkesvägledare tillsammans med rektorer, vittnar om att en högskoleförberedande utbildning är något som högpresterande elever uppmuntras söka sig till då en yrkesutbildning anses vara en sekundär utbildningsmodell. Att elever på högstadiet redan nu ska fundera på vilken högskoleutbildning de ska välja. I samma studie framkommer det också att ungdomarnas val inte styrs av rådande arbetsmarknadsbehov utan idealet att alla borde läsa ett högskoleförberedande program (Hjort m.fl., 2014). Detta synsätt är snarlikt det jag själv upplevt, och är något jag tänker utforska.

Även tidigare forskning med denna inriktning är samstämmig. Exempelvis visar en omfattande studie från 2004 i USA att antalet besökare på olika konstutställningar, baletter, konserter, museum osv. inte har förändrats markant. I studien jämförs antal besökare år 1982, 1992 och 2002. De eventuella skillnader som kommer fram förklaras med bland andra sociala trender och den ökande tillgängligheten. I och med den rapport kan jag inte se ett samband med den negativa söktrend som finns på det estetiska programmet (DiMaggio & Mukhtar 2004).

1.3 Syfte

I denna studie ämnar ta jag reda på hur ungdomars syn är på det estetiska programmet och om det i så fall har påverkat deras val. Finns det något samband mellan det minskade söktrycket och ungdomars förändrade syn på det estetiska programmet?

1.4 Estetiska programmet

Under 1900-talet så har omfattande förändringar av gymnasieskolan genomförts. Den 1 juli 1971 infördes en läroplan för gymnasieutbildning (Lgy70), och i och med införandet så startades det upp tvååriga musiklinjer på fem gymnasieskolor i Stockholm, Göteborg, Malmö, Karlstad och Härnösand (Hägerhed 2007). I 1976 års gymnasieutredning föreslogs det ett estetiskt program som tillägg till den befintliga musiklinjen. Denna linje skulle vara uppbyggd av musik, dans, bild och form, samt drama. Detta kom däremot inte till att bli en del av läroplanen, men idén levde vidare (Forsberg 2017). 1991 skedde en stor förändring i och med en proposition från regeringen. Det slutade med en omfattande reform med förändringar av gymnasieskolans struktur. Det beslutades om en ny läroplan, *läroplan för de frivilliga skolformerna* (Lpf94). En stor förändring var att det infördes en ny programbaserad och kursutformad gymnasieskola. Linjerna gjordes om till treåriga nationella program efter att tidigare ha haft olika längd (Gymnasierapporten 2016). Här har dagens estetiska program sin grund.

Idag är det Estetiska programmet ett högskoleförberedande program med fem inriktningar. Bild och formgivning, dans, estetik och media, musik, teater. Efter examen från programmet ska eleverna ha kunskaper för högskolestudier inom främst de konstnärliga, humanistiska och samhällsvetenskapliga områdena.

1.5 Högskole- och yrkesförberedande

Eftersom det i intervjudelen kommer att diskuteras en del kring det högskole- och yrkesförberedande programmet så ser jag det lämpligt att redogöra för skillnaderna dem emellan. På alla nationella program läser man 2500 poäng heltid under 3 år. Under dessa 3 år läser man 8 gemensamma ämnen på båda programmen.

Dessa ämnen är: engelska, historia, idrott och hälsa, matematik, naturkunskap, religionskunskap, samhällskunskap, svenska alternativt svenska som andraspråk (Gymnasieguiden 2017).

Hur mycket av respektive ämnen som ingår i utbildningsplanen, varierar beroende på program. Det finns tolv yrkesförberedande program och åtta högskoleförberedande program. En stor skillnad är att det är 15 veckors praktik på ett yrkesförberedande program. Detta kallas även arbetsplatsförlagt lärande APL (Gymnasieguiden 2017). På ett högskoleförberedande program läser en elev mer engelska och svenska än en elev på yrkesprogram. Den studerande blir förberedd för fortsatta studier på universitet och högskola. Efter studenten har den studerande heller ingen färdig yrkestitel.

Det ska tilläggas att en studerande kan få högskolebehörighet ifall denna väljer ett yrkesförberedande program. Då måste man välja till kurserna Svenska 2 och 3 samt engelska 6 (Gymnasieguiden 2017). Antingen som individuellt val eller utökad studiegång.

1.6 Avgränsning

Jag kommer enbart att utgå ifrån gymnasieelever, och andra aktörer såsom studie- och yrkesvägledare, lärare, rektorer, föräldrar väljs medvetet bort för intervju då jag endast är intresserad av ungdomars upplevelser till den här studien.

Urvalet kommer att bestå av elever som just nu går årskurs 2 på gymnasiet. Jag kommer att vända mig till två olika grupper. Båda grupperna som består av elever från ett estetiskt program samt ett tekniskt program kommer att bestå av tre elever. Jag kommer endast att analysera söktrycket på det estetiska programmet. Det tekniska programmets söktryck kommer främst att användas i jämförande syfte, men eventuella kommentarer från mina intervjuobjekt angående andra program kan komma att förekomma.

2. Teori

Jag kommer i min analysdel att ta hjälp av en *normteori*. Normer är centralt för människans funktion i samhället då den vägleder den enskilda personen att agera utifrån ett sätt som anses vara rätt (Hjort m.fl., 2014). Jag kommer att använda en normmodell som ringar in tre normbildande komponenter (Hydén 2002). Dessa är:

- vilja och värdering (V) – avspeglar den enskildas motivbildning, alltså de värden, motiv och drivkrafter som vägleder individen.
- system och möjligheter (SM) – organisatoriska villkor och samhällseliga strukturer som vägleder handlandet.
- kunskap och kognition (K) – den enskildas tolkningar som avspeglas i individens sätt att uppfatta omvärlden, oftast färgat av social kompetens, kulturella och professionella aspekter

Denna modell kommer jag att använda som ett analytiskt verktyg för att lättare kunna strukturera upp mitt resultat.

För att förklara närmare kan man säga att vilja och värdering (V) står för viljan att uppnå status och värderingen att teoretisk kunskap är mer värd än praktisk kunskap. System och möjligheter (SM) kan vara skolans geografiska läge och att det kan få en effekt i valet av utbildning. Kunskap och kognition (K) kan ge uttryck för exempelvis önskan att få bra betyg, antagningspoäng och framtida högskolebehörighet (Hjort m.fl., 2014).

Exempelvis, en elev blir automatiskt styrd av (SM) i sitt val av skola om eleven bor i ett mindre samhälle där det estetiska programmet inte erbjuds inom ett rimligt avstånd som möjliggör den utbildningen. Eller (K), en elev som medvetet väljer ett program för att eleven redan bestämt sig för att försöka komma in på juristlinjen efter avslutad gymnasieutbildning och att eleven då behöver en speciell grundbehörighet som inte ges på alla gymnasieprogram. Om en elev väljer en skola för att föräldrarna eller äldre syskon har gått där, så faller det valet inom (V) enligt denna modell.

3. Metod

Jag har valt att använda mig av två fokusgruppsintervjuer som undersökningsmetod. Fokusgruppens innebörd kan förklaras med att man samlar en grupp människor som under en begränsad tid får diskutera ett givet ämne med varandra (Wibeck 2010). Gruppen leds av en moderator som i det här fallet kommer att vara jag. Varför jag har valt denna metod och hur jag har tänkt i upplägget kring de två intervjuerna, kommer jag att förklara lite längre fram.

3.1 Historik

Man kan dela upp fokusgruppernas historia i tre perioder: ca 1920-ca 1950, ca 1950–1980 samt från 1980 och framåt (Wibeck 2010). Under den första perioden användes intervjuformen endast av samhällsforskare, och den kom inte att användas i allmänt bruk förrän under den andra perioden, alltså från 1950-talet. Under den första perioden benämndes det endast som gruppintervju. Det var under den andra perioden, 1950–1980, som marknadsforskare började att utveckla metoden till fokusgruppsintervjuer. Syftet var då att undersöka konsumtionsmotiv och produktpreferenser (Kvale & Brinkmann 2014). Från 1980 och framåt används fokusgrupper inom vitt skilda områden. Exempelvis sociologi, medie- och kommunikationsvetenskap, antropologi, pedagogik för att nämna några (Wibeck 2014). Metoden dominerar idag inom konsumentforskning och används för många syften, allt från reklam till ett verktyg för politiker.

3.2 Planering av intervju

Metoden med fokusgruppsintervjuer kan delas upp i två olika fokusgruppsintervjuer: den *strukturerade* och den *ostrukturerade* fokusgruppsintervjun. Den strukturerade intervjun har en mer styrande moderator, medan den ostrukturerade intervjun innebär att gruppmedlemmarna själva får tala med varandra och inte med moderatören. (Wibeck 2014). Jag har också valt att använda mig av två stycken separata grupper som är *homogena* inbördes. Jag vill uppnå intimitet och samförstånd mellan deltagarna så att de blir mer villiga att dela åsikter med varandra och lämna ut personlig information (Wibeck 2014).

Det innebär alltså att båda grupperna är *homogena* var för sig men *heterogena* när de ställs mot varandra. Den ena gruppen består alltså av tre

elever från årskurs 2 på ett Estetiskt program på en gymnasieskola i Stockholm, och den andra gruppen består av tre elever från årskurs 2 på ett tekniskt program på en gymnasieskola i Stockholm.

Jag har valt tre deltagare för varje fokusgrupp. Detta för att jag har tidsaspekten i beaktande, och för att jag ämnar styra samtalet mot en mer *ostrukturerad* intervju. Allt för många deltagare i en grupp kan medföra att intervjun blir relativt oorganiserad och därmed svårare att analysera (Wibeck 2014). Transkriberingen tenderar då också att bli tidskrävande. Jag kommer att förhålla mig enligt det Halkier (2010) beskriver som trattmodellen. Modellen söker dra nytta av fördelar med både den strukturerade och ostrukturerade intervjun genom att starta öppet och avsluta med stramare styrning. Det blir då möjligt att ge stor plats åt deltagarnas perspektiv och interaktion med varandra men samtidigt behålla fokus på min forskning. En intervju bestående av tre personer ökar också möjligheten för en deltagare att känna inflytande och samhörighet eftersom en liten grupp kan ge varje medlem en större roll i samtalet (Svedberg 2007). Jag är dessutom ute efter intervjuobjektens egna erfarenheter, och tiden räcker bättre till för att alla ska få tillfälle att uttrycka sin åsikt, bemöta andra argument och ställa frågor.

3.3 För- och nackdelar med användning av fokusgrupper

En stor fördel med fokusgrupper är när man behöver producera data om sociala tolkningar, interaktioner och normer. De olika deltagarnas jämförelse av erfarenheter och förståelser i grupprocesserna producerar nya tankar och ny kunskap som är svår för intervjuaren att få fram vid individuella samtal (Halkier 2010). Deltagarna kan gemensamt resonera sig fram till åsikter och idéer, och åsikter som framförs kan prövas och omformuleras under diskussionens gång. Detta kan frambringa nya idéer hos deltagarna (Wibeck 2014).

Det finns dock en risk med intervjuformen då dominerande individer kan kontrollera diskussionen och taltiden, men där mindre dominerande individer antingen samstämmer i åsikter som framförs eller helt enkelt inte säger något alls (David & Sutton 2016). En annan risk är att användandet av homogena grupper inbördes är att forskaren riskerar att dela in människor i en alltför snäv grupp och sedan utgår ifrån att alla individer som kan tänkas tillhöra en viss grupp delar samma åsikt. Detta kallas ibland för ett "segmenteringsproblem" (Wibeck 2014).

3.4 Etiska aspekter

Jag har valt att intervjua elever som går i årskurs 2 på gymnasiet, och mina deltagare har jag valt låta vara anonyma. Då det är svårt att utlova fullständig anonymitet, kan jag ändå söka uppnå konfidentialitet (Wibeck 2014). Då ingen av intervjupersonerna fyllt 18 år har jag ordnat skriftligt samtycke hos vårdnadshavarna och samtidigt förklarat syftet med intervjun, samt visat frågeställningarna på förhand. Jag har även förklarat att intervjupersonerna får lämna projektet när de vill utan att det skulle ha någon som helst negativ effekt.

3.5 Genomförande av intervju

Jag använde mig av en kontaktperson som i sin tur tog kontakt med en elev på ett teknikgymnasium i Stockholm och frågade ifall eleven kunde tänka sig ställa upp som intervjuobjekt i min studie. Denna elev tackade ja, och via snöbollsurval (Wibeck 2014) rekryterade eleven ytterligare två klasskamrater. Min andra fokusgrupp, som består av tre elever från ett estetiskt gymnasium, rekryterades via uppsnappning (Wibeck 2014), då jag arbetar på ett estetiskt gymnasium. Dessa elever kände jag till sedan tidigare, men eftersom jag inte kände dem när de gick i årskurs 9 så gjorde jag bedömningen att det inte påverkar utfallet av studien. Detta eftersom jag är intresserad av erfarenheter från när de gick i grundskolan.

Jag valde sedan medvetet att inte meddela eleverna vilka frågor jag skulle ställa på förhand, eftersom jag känner några av intervjuobjekten tidigare och att jag inte vill att de ger svar som de tror att jag vill höra.

Då jag ville styra samtalet mot en ostrukturerad intervju så valde jag på förhand att förbereda öppna och kortfattade frågor. Mitt mål var att låta eleverna få beskriva hur gymnasieskolan beskrevs för dem när de gick i grundskolan, och vem som gav dem den informationen. Längre fram i samtalet så ville jag styra det mer mot det estetiska programmet och elevernas syn på det. Till min hjälp hade jag också diagram baserat på Skolverkets siffror som visar på söktrycket till det estetiska- samt det tekniska programmet mellan åren 2011 och 2017 (Se fig 1.1 och 1.2.).

Det första samtalet, som var med eleverna från teknikprogrammet, varade i ungefär 20 minuter. Jag presenterade mig själv, och i samband med det så beskrevs min studie och att jag var intresserad av deras erfarenheter kring gymnasievalet i grundskolan. Frågeställningen för studien nämndes inte, eftersom jag inte ville styra deras svar på förhand. Samtalet flöt på bra när frågorna var mer allmänt riktade kring gymnasieskolan i början, och att det

blev en väldigt bra grund för resten av samtalet. Det var någonting som jag senare skulle ta med till mitt samtal med esteteleverna.

Som moderator valde jag att inte lägga mig i så mycket i samtalet eftersom jag medvetet valt en ostrukturerad fokusgruppsmetodik.

Det andra samtalet, som genomfördes med tre elever från estetprogrammet, var ungefär 15 minuter långt och alltså något kortare än förra. Däremot upplevde jag ett mycket mer aktivt samtal från de intervjuade. Framförallt blev deras svar mer engagerade och mer utförliga mot slutet av samtalet. En faktor kan vara att de kände sig mer bekväma med mig, men också att samtalet mer och mer ledde in till det estetiska programmet och dess syn på det.

Även om intervjuerna inte var speciellt långa, så var min bedömning att jag hade fått ut väldigt mycket information, och att jag hade fått svar på de frågor jag hade förberett.

3.6 Transkribering

Jag valde att transkribera intervjuerna ordagrant utan skriftspråksnorm. Däremot förekommer undantag. Exempelvis så har jag ändrat å till och, va till var och aa till ja. Jag valde att skriva ut ord som ”mm”, ”ehm” och för att försöka återge känslan i samtalet för läsaren. Vidare så har jag även valt att inte transkribera när jag uttrycker ”jag förstår”, ”okej” och andra uttryck som jag använder för att uppmuntra och bekräfta intervjuobjektet. Längre pauser är markerade med tre punkter, och andra emotionella uttryck som skratt och suckar står med i parentes. Exempelvis (haha) vid ett skratt. Men vid ett större skratt så använder jag mig av (gruppen skrattar). Vidare kan det även stå fysiska kroppsytringar som (alla tre skakar på huvudet), där deras kroppsspråk genererar ett svar som inte framgår via inspelningen. Detta har jag gjort med hänsyn till att intervjuerna kommer att vara föremål för en samtalsanalys.

Jag står som Aleks, medan intervjupersonerna står som Axel, Bertil och Carl samt Anna, Bea och Caroline. Axel, Bertil och Carl läser på Teknikprogrammet medan Anna, Bea och Caroline läser på Estetprogrammet. Jag har valt att skriva ut vilket program intervjupersonerna studerar på då det är av stor vikt i min undersökning.

4. Resultat

Varje underrubrik i resultatdelen har en titel som sammanfattar frågorna som samtalet handlade om. Exempelvis ”gymnasieskolan” presenterar ett resultat där frågorna är styrda mot den allmänna synen kring gymnasieskolan. Detta gör jag dels för att det blir enklare att strukturera upp svaren, men också för att det blir mer sammanhängande för dig som läsare. Sen vill jag förtydliga att det kan komma svar efter varandra från olika intervjuer. Dessa ska då inte tolkas som en dialog, utan det underlättar strukturen.

4.1 Gymnasieskolan

Min första fråga, valde jag med syfte att få igång ett öppet samtal med eleverna för att de ska känna sig bekväma och avslappnade. Eftersom mitt mål var att sträva mot ett öppet samtal så var det här en lämplig start. Båda intervjuerna började med denna fråga, och det gav upphov till vad jag upplevde som en bra grund för ett öppet samtal.

Hur beskrevs gymnasieskolan för dig när du gick i årskurs 9?

Anna: ”Det skulle vara framtidsskapande liksom. Vad man valde för gymnasium skulle prägla vad man gör efter gymnasiet ... men man skulle välja det magkänslan sa”

De flesta svar kom väldigt snabbt in på Studie- och yrkesvägledarens roll:

Bertil: ”Man kom in till SYV, så frågade hon typ om intressen, vad man själv hade planerat att göra.”

Carl: ”Exakt och sen baserat på det så fick man lite information om skolor och så”

I och med att båda intervjuerna började prata om studievägledarens roll, så ville jag vet mer om elevernas olika erfarenheter från studie- och yrkesvägledaren:

Carl: ”Vi fick kort så stod det en fråga på det, och det svaret man kände, la man i olika högar ... den högen som det var mest rätt i, den representerade det ämne man var mest

intresserad av, och då fick man svaret från SYV att det är det här du ska gå”

Bea: ”De hade typ en presentation ... och så berättade de om program så att man får en högskolebehörighet.

Anna: ” Vi hade också möten en gång i veckan. Istället för mentorstid så hade vi syvtid där hon kom och skulle berätta om de olika linjerna, hur mycket poäng man behövde för att komma in på varje linje osv.

Jag kommer längre fram i samtalet prata om studie- och yrkesvägledarens roll i elevernas val av program.

I samtalet med eleverna på teknikprogrammet pratade vi inte så mycket om högskolebehörighet, utan det var något jag medvetet ville komma in på lite senare. Däremot började esteteleverna självmant prata om huruvida ett program var högskoleförberedande eller inte. Bea kom, på ett av sina första svar, in på ett ämne jag tänkt ta upp längre fram i samtalet:

Bea: ”De pratade faktiskt mycket om att just det estetiska programmet var högskoleförberedande.”

Jag frågade då direkt de andra om de delade den bilden, men det gjorde de inte. Caroline vittnade om en bild av att du var tvungen att välja till kurser för att det skulle vara högskoleförberedande.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att eleverna har olika erfarenheter av studie- och yrkesvägledning. Det skiljer en del i tid, samt vilken slags information eleverna har fått. Vidare kan man konstatera att deras studie och yrkesvägledning har innehållit olika metoder.

4.2 Estetiska programmet

Eftersom eleverna på teknikprogrammet inte har en naturlig anledning att prata om det estetiska programmet så försökte jag styra samtalet åt det hållet. Jag började först med att fråga hur man pratade om de olika programmen, och om det i så fall fanns någon värdering i det:

Axel: ”Alltså jag och Bertil gick i samma årskurs och vi pratade väl inte så jättemycket om olika inriktningar. Vi var väl inriktade på antingen teknik eller natur. Och då var väl det

samtalet handlade om ... att efter det kunna välja skola som passade bra.

Efter det svaret gick jag direkt in på det estetiska programmet och om de kände till det:

Carl: "Alltså jag visste ju att estet fanns, men innan vi fick reda på vad alla program innebar så var det typ att man ritar på det estetiska programmet."

När samtalet fortsatte så klarnade bilden kring hur teknikelevernas syn på det estetiska programmet var:

Carl: "Men det var ju den bilden man hade, att sitta i tre år och bara rita och spela musik. Det var liksom det estetiska vi hade i skolan."

En intressant aspekt som kom fram i samtalet med teknikeleverna nu var mentorns roll:

Carl: "Våra mentorer rekommenderade oss att välja högskoleförberedande, de sa att vi inte ska välja yrkesprogram, utan sa att vi skulle välja teknik och ekonomi och de andra högskoleförberedande programmen, men de nämnde aldrig estet utan det var som om de faktiskt uteslöt estet."

Här beskriver Carl att hans mentorer medvetet inte räknade upp det estetiska programmet som ett högskoleförberedande program. Genom kommentaren "det var som om de faktiskt uteslöt estet", menar Carl att de nästan undanhöll att det estetiska programmet är högskoleförberedande.

Även esteteleverna vittnar om liknande erfarenheter:

Caroline: "Jag fick alltid höra att det är bra om man har en back up. Det här med den estetiska grejen, det var mer lite kul och så där kan man ha i tre år men ... det rekommenderades alltid att man skulle tänka lite framåt också."

Däremot höll inte alla med om det:

Bea: "Så var det inte för mig. Min syv var väldigt bra tycker jag. Hon la ingen vikt vid de olika ämnena på det sättet, eller över de olika linjerna. Utan hon bara gav all information."

Efter en stund valde jag att styra samtalet mot vad föräldrar och kompisar, som inte arbetar med studie- och yrkesvägledning, tyckte om det estetiska programmet. Det som är intressant är att svaren är väldigt lika oavsett om det är en estetelev eller teknikelev:

Bertil: "Jag var inte speciellt insatt, utan jag hade liksom inriktat mig på natur och teknik. När jag hörde estet, då var det mer som att jag tänkte att det var som ett skämt. Jag vet inte alltså, det är väl hur man blir förberedd i grundskolan. Om man vill ha en framtid, då ska man inte gå estet, utan man går någonting som är standard, natur, teknik eller ekonomi."

Bea: "...men så fick jag ju höra mycket skit utifrån om det estetiska."

När jag frågade från vilka då så svarade hon:

Bea: "Min mamma till exempel. Sen så skämtas det en hel del om att esteter kommer hamna på McDonalds."

Nu börjar det målas upp en ganska dystert bild av det estetiska programmet och människors bild av den:

Anna: "Jag tycker att det bland esteter är självförminskande och utifrån så är det bara lite skämtsamt och frågande. Man vet liksom inte vad som händer hos esteterna, men vi kommer hamna på McDonalds. Vi har kul just nu, men vi har ingen chans ute i verkliga livet. Och det, det kan jag tycka är lite tråkigt."

När jag frågade Anna exakt hur hon menade så kom hon in på att det kändes som att man fick en stämpel och att den var självförverkligande.

Anna: "Alla pratar om att esteter har just den negativa stämpeln. Och när man då börjar på ett estetiskt gymnasium så hamnar man i den stämpeln själv."

Annas kommentar skapade en del debatt där Bea verkligen inte höll med:

Bea: "Jag tycker inte att det är så. När jag var litet barn så var min högsta dröm att gå på KTH. Jag ville plugga så jag valde inte en yrkesförberedande linje. Men jag valde ändå en estet för att jag vet att det går att göra det jag vill, med den utbildningen jag får. Men folk som inte går estet, och folk som inte har gjort det, har en negativ syn på det hela för att de tycker att det känns lalligt. Att man bara sitter och ritar hela dagarna, men så är det inte. Min mamma kan till exempel fortfarande fråga mig om jag inte ska byta till samhälle. Nej, nu har jag gått ett och ett halvt år på utbildningen och jag gillar det jag gör."

Bea beskriver alltså en bild av att hon trivs på ett estetiskt program trots den, enligt henne, negativa bild från utomstående.

Just den raljerande bilden av att elever som har gått på det estetiska programmet hamnar inom handeln vittnar även eleverna på teknikprogrammet om:

Carl: Vi känner folk som går estet, så att vi vet ju att de inte är helt blåsta (hela gruppen skrattar) De har ju valt det för att de känner för det. Men ja, som ni säger så skämtar man lite med att man inte kan gå estet, för då får man sitta bakom disken på ICA resten av livet. Det är lite den humorn man har liksom. Det är synd att man tänker så. Jag vet inte riktigt varför, men det är så.

Båda intervjugruppernas svar visar på att det verkar finnas en allmän negativ syn till det estetiska programmet. Det verkar också finnas en bild av att elever som väljer det estetiska gymnasiet inte kommer att studera vidare. Sedan visar flera av svaren att vuxna varit negativt inställda till att ungdomar ska välja ett estetiskt gymnasium. Däremot visar ett svar från Carl att det funnits undantag:

Carl: "Den enda som typ peppade oss för estet, det var ju just vårän musiklärare som såg att, man har ett intresse i det och man var ganska duktig i det. Då tyckte han att man ska gå vidare med det."

Så de som kan ha haft en positiv inverkan på eleverna kring det estetiska programmet har själva varit estetiskt intresserade, som till exempel Carls

musiklärare. Det faller väl in med den bild som Bea gav lite tidigare då hon svarade att *Men folk som inte går estet, och folk som inte har gjort det, har en negativ syn på det hela för att de tycker att det känns lalligt*”.

4.3 Yrkes- och högskoleförberedande program

Mitt syfte med att ställa frågor som handlade om yrkes- eller högskoleförberedande program var att jag ville ta reda på huruvida kunskapen förmedlats till eleverna kring de olika programmen och om de visste vilka skillnaderna är. Jag ville veta ifall det här var något ungdomar pratade om och ifall det hade ett värde. Det första som slog mig var att jag fick väldigt blandade svar, från båda grupper.

Axel: ”Ja, det gjorde vi. Jag gjorde det iallafall.”

Caroline: Alltså jag kände mest bara, det var ju ingen som brydde sig så där jättemycket.”

Eftersom samtalet hade börjat fokuseras kring det estetiska programmet så kom en del svar in på det perspektivet. Till exempel uttrycker Carl, när han pratar om hur mentorerna presenterade de olika programmen och det estetiska specifikt:

Carl: ”Ja, men det är ju så att de vet ju om att det är högskoleförberedande. De har ju koll på alla linjer, men även fast det var högskoleförberedande, så tyckte de att man då kan gå bygg istället.”

Carl beskriver alltså en bild av att mentorerna likställde det estetiska programmet med ett yrkesförberedande program, där det i så fall är bättre att välja ett program som kan generera ett jobb i framtiden.

Vi fastnade inte så länge vid den här frågan, och det blev uppenbart för mig att eleverna inte riktigt brytt sig om ifall ett program varit yrkes- eller högskoleförberedande. Inget av svaren vittnar om att deras val av gymnasieprogram baserades på detta.

4.4 Söktrycket

I samband med att jag ställde frågor kring det sjunkande söktrycket till det estetiska programmet så presenterade jag de två diagram som visas i inledningen (*se fig 1.1 och 1.2*). Som jag tidigare varit inne på, så använde

jag siffrorna på teknikprogrammet i jämförande syfte endast. Detta gjorde jag för att den ena intervjugruppen bestod av elever från just detta program. Jag lät eleverna själva reflektera över siffrorna och kommentera det de såg, och vad de trodde att det beror på:

Bertil: "Nej jag tror att folk har börjat inse att utbildning är väldigt viktig alltså. Gymnasiet ger ju en förberedning för högskola. Och även om estet är högskoleförberedande så studerar man inte exakt samma saker. Teknik kanske har mer matte, och det kommer ju vara bra för dig när du ska till högskolan. Utbildning i sig blir mer och mer viktigt skulle jag vilja säga. Det blir svårare att få jobb, högt uppsatta jobb."

Jag undrar direkt om Bertil menar att man bör ha en utbildning som förbereder för högskola så svarar han att ungdomar idag är mer måna om sin utbildning och att man ska få sig en bred utbildning med mycket högskoleförberedelse."

Det blev tydligt att teknikeleverna värderade fortsatta studier väldigt högt, och det var också tydligt att de hade blivit informerade om vikten av fortsatta studier under sin tid på grundskolan:

Carl: "Vi läste jättemycket tabeller om framtidssäkra jobb. De talade jättemycket om att det är jättesvårt att få jobb och att du inte kan garantera att du får jobb om du har en universitetsutbildning ... de sa då att det framförallt var teknik och ingenjörsprogram som kommer öka chansen för att få jobb, eftersom att allting är så tekniskt idag, det går framåt. Därför tror jag att det är många som tänker att de vill vara säkra med att de får jobb. Teknik är trots allt en väldigt bred linje, framförallt jämfört med estet då. Så att det betyder att om du ändrar dig så kan du välja lite vad som helst. Det kanske är svårare om du går estetvägen. Sitter man tredje året på estet och känner att man vill bli doktor, då har man en del att läsa ikapp."

Carl pratar alltså om vikten av bredd i utbildning, och att det är den som möjliggör fortsatta studier framöver. Han pratar om att en estetelev inte får samma bredd på sin utbildning som exempelvis en elev som har gått ett teknikprogram. Han avslutar med att säga att en elev som har läst ett estetiskt program inte har de akademiska poäng som krävs för att kunna studera på läkarprogrammet på en högskola. Jag frågar direkt om han menar att man öppnar upp fler alternativ genom att välja ett program som han benämner som bred:

Carl: "Jag vet inte. Till exempel natur brukar man säga är den bredaste linjen, och teknik brukar ligga precis under. Skillnaden är biologi och språket, och vissa kanske känner att

dem inte är så bra på det, så då kan man lika gärna välja teknik.”

Här låter han inte lika säker, utan han nämner naturprogrammet som det bredaste, men att teknik också är brett bortsett från skillnaden att man inte läser biologi och språk.

När jag visar diagrammen för eleverna på det estetiska gymnasiet så får jag direkt ett svar som indikerar att det kan vara studie- och yrkesvägledarens roll som kan ha en stor faktor:

Bea: ”Jag tror att det kan bero på syv, och jag tror det kan bero på lärarna på skolan. Alltså skolan jag gick på, där kände alla varandra, och lärarna som hade jobbat där var alla väldigt unga. Hälften av alla lärarna på skolan hade gått media, och man blev väldigt peppad av sina lärare. Ett exempel är musikläraren på min skola. Jag sa till honom att jag tänkte söka musik, och då hjälpte han mig mycket med min ansökan. Så att på min skola så var det bra.”

Bea menar här alltså att hon blev positivt bemött när hon tänkte söka ett estetiskt program. Att hennes musiklärare förberedde henne inför ansökningarna och därigenom påverkade hennes val. Hon menar då att elever som inte väljer det estetiska programmet inte fått den stöttning som de kanske hade behövt för att välja det programmet.

Anna delar inte den bilden:

Anna: ”Fast jag kan nog inte riktigt hålla med där, för att du säger det själv, det är trenden, det är siffror. Det ligger nog inte på de vuxna för de är nog likadana som för sex år sedan, och jag tycker det är lite sorgligt för jag tycker att det finns så mycket talang och mycket potential hos folk.”

Jag undrar om hon menar att det inte kan spela så stor roll för att vuxna pratar likadant om det estetiska programmet som de gjorde för sex år sedan och hon svarade då:

Anna: ”Jag tror det. Jag har svårt att tänka mig att det skulle förändras så pass mycket.”

Här märker jag att eleverna på esteteleverna närmar sig samma tankar som teknikeleverna gjort i den andra intervjun:

Bea: ”Fast jag tror vuxna blir glada om en ungdom väljer en högskoleförberedande linje, trots att det är estet. För det är ändå så att det är väldigt viktigt att plugga vidare även efter gymnasiet. Men så kanske det inte har varit på samma sätt

förut. Förut gick det att hoppa av gymnasiet, eller inte gå gymnasiet, och ändå få jobb, men det ser inte ut så längre. Så jag tror att det finns fördelar mot äldre, för de får inte ta del av information på det här sättet som de som söker får.”

Anna: ”Ah just det ja, det har jag inte tänkt på.”

Bea: ”Jag tror inte att man avråder folk för att vara elak utan jag tror det snarare är så att man vill se folk lyckas på ett mycket större sätt, och att de inte förstår att det går att göra med denna linjen.”

Här kommer de alltså in på vikten av en utbildning för att få jobb i framtiden. Bea är alltså inne på att det sjunkande söktrycket kan bero på okunskap hos äldre. Att de inte är medvetna om att det går att läsa vidare på högskola efter att du slutfört ett estetiskt program på gymnasiet.

Det är även något som Caroline uttrycker:

Caroline: ”Jag tror inte folk förstår att man kan gå på högskola om man går här. Jag tror att man måste få ut den informationen till folk att man kan bli någonting även om man går estet. Jag tror vi elever som söker också tror att esteter inte kan bli någonting. Att barn och ungdomar tänker väldigt mycket på att det är svårt att få jobb nu. Folk har till exempel sagt till mig att jag inte kan gå estet, jag måste ju gå teknik eller natur. Jag ska gå nåt riktigt bra så att jag kan få ett riktigt bra jobb så jag tjänar pengar och så. Det är ju det att man kan göra det nu också, även om jag valt estet.”

Alltså tycker båda intervjugrupperna att det är oerhört viktigt med ett jobb i framtiden och att ungdomar pratar mycket om det.

Eftersom mycket fokus handlade om varför elever inte valt det estetiska programmet, så valde jag i samtalet med eleverna på teknikprogrammet att fråga vad de trodde anledningen var till att elever *har* valt att läsa på det estetiska programmet:

Carl: Alltså man skämtade ofta om att de som valde estet inte riktigt hade en klar framtidsuppfattning, och det var väl lite som ett running gag, och det är det väl fortfarande idag, fast i lite mindre utsträckning.

Vidare fortsätter Carl sitt resonemang, men han kommer på sig själv med en reflektion som jag tycker är väldigt intressant.

Carl: Men om man egentligen tänker ... alltså vi ... vi som väljer ganska breda linjer ... vet vi egentligen verkligen vad vi vill? Då kanske de som väljer estet har en tydligare bild av vad de vill."

Han säger alltså att man skämtar mycket om att esteter inte vet vad dem vill bli, och att de därför väljer det estetiska programmet. Men samtidigt ifrågasätter han själv det påståendet eftersom de tidigare diskuterat vikten av att välja en bred linje så att man kan ha fler alternativ.

Sammanfattar man svaren på frågor i det här ämnet så kan man konstatera att svaren är liknande i båda intervjugrupper. Esteterna tror att det handlar om okunskap bland vuxna och att de därför avråder elever från att söka det estetiska programmet för att de inte tror att det är högskoleförberedande. Teknikeleverna tror att dagens ungdomar vill hålla många valmöjligheter öppna, och att de därför väljer andra högskoleförberedande program såsom natur och teknik.

4.5 Studie- och yrkesvägledare

Jag ville här höra elevernas tankar om vilket val de gjorde och om studie- och yrkesvägledaren påverkat det valet.

Det första svaret från intervjun med esteteleverna var väldigt rakt:

Bea: "Ja, jag bestämde mig i sjuan."

Det var inte alla som delade den bilden. Anna målar upp ett annat scenario:

Anna: "För mig var det verkligen inte så. Jag hade problem att bestämma mig fram till slutet av nian. Det var på ett sätt väldigt ångestfyllt, för jag ville göra massa. Jag ville sjunga, rita, fota, och jag ville lära mig om människor och språk. Jag ville allting. Jag visste inte alls vad jag skulle göra. Jag funderade på att söka samhälle, men hela den här processen med att träffa syv, den hjälpte massa."

Anna beskriver alltså hur hon fick mycket hjälp av sin studie- och yrkesvägledare. Det ska också tilläggas att Anna tidigare i samtalet pratade om att studie- och yrkesvägledaren kom förbi och pratade om gymnasievalet en gång i veckan. Caroline nämner inte om studie- och yrkesvägledaren påverkade henne vid valet.

Caroline: "Jag trodde jag skulle gå sambeteende, så jag sökte till alla sambeteendelinjer som finns runt om mig. Jag trodde verkligen att jag skulle gå där. Jag sökte också till två estetiska program, och jag antog att jag inte skulle komma in på något av de utan att det skulle bli sam. Men mot slutet av nian så började jag känna att jag bara verkligen måste komma in på den skolan med det estetiska programmet som jag hade som förstaval."

När jag ställer en följdfråga till Caroline kring studie- och yrkesvägledaren så kommer det fram en annan bild:

Caroline: "Min syv var väldigt osäker på om jag skulle välja det estetiska programmet. Hon ville att jag skulle satsa på en annan skola där det var enklare att komma in för att det var färre sökande. Så hon förberedde mig nästan på att jag skulle misslyckas."

Bland teknikeleverna så svarade Axel att man som elev hade en aning om vilket program man ville välja men kanske inte vilken skola:

Axel: "Man visste inte riktigt, innan samtalet med syv var, alltså vilken skola man ville gå. Men man hade väl ändå nån form av uppfattning om vilka linjer det var som lockade."

Det är en bild som stämmer överens med Carls uppfattning, fast här verkar Studie- och yrkesvägledaren ha haft en lite större roll:

Carl: "Ja alltså, jag hade tänkt teknik, fordon och sen tror jag att jag hade ekonomi. Det var de program som jag kände skulle passa mig. I samtal med SYV så förstod jag att teknik och bilar passar mig mer än vad ekonomi gör. Så då strök jag ekonomi. Men sen själva valet bilar och teknik, det var jag tvungen att fatta själv."

Bertil verkade ganska säker på vad han skulle välja, även innan han träffade en studie- och yrkesvägledare:

Bertil: "Jag hade bestämt att jag antingen skulle gå teknik eller natur. Jag har storasyskon, så då har man fått lite information från de också att teknik- och naturprogrammen är ganska lika."

Bertil nämner ingenting om en studie- och yrkesvägledare, utan han nämner i första hand familj och mer specifikt storasyskon.

I båda intervjugrupperna så hade de flesta eleverna bestämt sig för vilken inriktning de vill gå, och studie- och yrkesvägledarens roll verkar mer ha varit av informativ karaktär.

Avslutningsvis frågade jag i båda grupperna ifall någon ville tillägga något, men alla avböjde. Jag tackade därefter för deras tid och avslutade intervjun.

5. Analys

Jag kommer här att utgå ifrån ett påstående som jag konstruerat baserat på svaren från resultatdelen. Dessa ska alltså inte tolkas som riktiga citat, utan som fiktiva kommentarer. Detta för att det ska bli lättare för mig att analysera svaren, och för att underlätta för läsaren.

”Det viktigaste när du väljer ett gymnasium är att det är högskoleförberedande”

Enligt Hydéns normteori (Hydén 2012) så faller den här kommentaren in under *vilja och värderingar (V)* och *kunskap och kognition (K)*. För mig är det tydligt att eleverna som jag intervjuat blivit påverkade av vad omvärlden har tyckt om de olika programmen. Framförallt vikten av att söka sig till ett högskoleförberedande program för att hålla alla dörrar öppna. Det i sin tur kan kopplas till komponenten (K). Detta eftersom det handlar om elevers reflektioner kring vad som krävs för att bevara framtida möjligheter. Inget av svaren kring den här frågan kom in på huruvida skolan var en avgörande faktor för att välja program, vilket i sin tur kan *kopplas till system och möjligheter (SM)*. Huruvida det har att göra med att mina intervjuobjekt alla studerar på skolor i Stockholm, och att svaren då hade kunnat vara annorlunda ifall studien utförts i en mindre ort med färre skolor, låter jag vara osagt. Utfallet hade kanske varit annorlunda om studien gjorts på en mindre ort med ett mindre skolutbud.

”På det estetiska programmet så ritar man mest”

Det framkom ganska snabbt att eleverna som gick på teknikprogrammet inte kände till så mycket om det estetiska programmet. De hade en vag bild av att man mest satt och ritade, och spelade musik på det estetiska programmet, och att det inte var ett lämpligt program ifall man hade en plan på att studera vidare på högskola efter gymnasiet. Här tycker jag att det tydligt går att

koppla det till normkomponenten (V) då flera av eleverna vittnar om att alltifrån mentorer, lärare, föräldrar och syskon värderat det estetiska programmet på ett negativt sätt.

Många av svaren riktades mot normkomponenten (SM), att eleverna känner till det estetiska programmet som slapt och att man inte behöver plugga så mycket. Det finns alltså en medvetenhet bland eleverna kring ställda krav på olika gymnasiala program.

”Det spelar ingen roll om det är högskoleförberedande”

Svaren jag fick när jag frågade ifall de kände till skillnaderna mellan ett yrkes och högskoleförberedande program vittnade om ett ointresse och att det inte spelade någon roll (K). De svarade att de inte visste, men alla var väldigt medvetna om värdet i att ha en bred utbildning för att behålla framtida valmöjligheter genom en bred utbildning. Detta kan ses som att eleverna kombinerar värderingar (V) med resonemang (K). Svaren de ger i de andra frågorna tycker jag pekar väldigt mycket på det. Exempelvis så pratar både Carl och Bea om vikten av att ha en bra utbildning ifall man vill ha jobb i framtiden.

”Sök natur eller teknik, det ger jobb”

Här tycker jag att svaren pekar mot en kombination av alla tre normbildande komponenter. Elevernas svar kom ofta in på vad deras kompisar, föräldrar och skolpersonal tyckte om det estetiska programmet (V), och att deras gymnasieval skulle påverka deras framtida studier (K). Exempelvis Bertil pratade om hur viktigt gymnasiet är och att det är förberedande för högskola. Här blev det tydligt att den allmänna synen kring studier och högskolan fortsatt inte är till det estetiska programmets fördel. Fast Anna är inne på att hon inte tror att människor har förändrats så där mycket de senaste sex åren så att söktrycket har gått ner av den anledningen.

Däremot dyker det upp en intressant aspekt där Carl kommer på sig själv med att säga att det är bra att välja en utbildning med bredd (K) som till exempel natur och teknik, men samtidigt säger han att elever väljer ett estetiskt program för att de inte riktigt vet vad de vill, och därmed läser ett brett program. Här agerar alla normkomponenterna tydligt med varandra. Värderingen kring det estetiska programmet som jag varit inne på (V), samt en medvetenhet kring ställda krav på just det estetiska programmet (SM), men samtidigt kunskap om programmet, och vilka vägar det kan leda till (K).

”Jag vet redan vilken utbildning jag vill gå”

I båda intervjugrupperna så målade eleverna upp en bild av att de redan visste vad de skulle välja för program. Studie- och yrkesvägledarens roll var viktig utifrån vilken skola eleverna skulle välja som kan härledas till normkomponenten *system och möjligheter* (SM). Annars verkar det som att *kunskap och kognition* (K), men framförallt *vilja och värderingar* (V) varit den avgörande faktorn för vilket program som eleverna slutligen valt. Eftersom svaren eleverna ger ofta återkommer till en stark värdering av kunskapsideal, högt uppsatta jobb, teoretiska studier men framförallt bevarade möjligheter.

När jag analyserat alla svar så ser jag ingen tendens till att eleverna på teknikprogrammet har en annan syn på det estetiska programmet än vad eleverna på estetiska programmet har. Som tidigare nämnts så tycker eleverna på båda inriktningarna att det viktigaste är att skapa sig en bra plattform som ska utgöra grunden till ditt framtida arbetsliv där tex ett högt uppsatt jobb är något att sträva efter, och det får du svårare att nå om du väljer att studera vid estetiska programmet. Däremot kunde jag uppleva att de estetiska eleverna var mer osäkra kring valet av ett estetiskt program. Exempelvis att det finns en nidsbild av esteter, och att det till slut blir självförverkligande. Där kändes teknikeleverna mycket mer säkra på sig själva och sina val. Det får mig att inse att *vilja och värderingar* (V) spelar en stor roll i elevernas självbild.

6. Diskussion

Viljan att hålla dörrarna öppna inför framtiden har varit ett centralt argument för de elever som jag har intervjuat. Tidigare forskning visar också på det. Samhälls- och naturvetarprogrammen anses vara de program som bäst bevarar valmöjligheterna inför framtiden enligt en intervjustudie från 2014 med rektorer och studie- och yrkesvägledare på grundskolan (Hjort m.fl., 2014). I den studien visar det sig att många elever som vill odla ett specialintresse, en talang eller ett specifikt yrke ändå väljer en teoretisk linje för säkerhets skull. Fast när jag tänker tillbaka på hur jag själv valde gymnasium så skiljer inte det sig från resultatet av den studien. Mitt specialintresse för musik hade ökat markant under grundskolans senare del, och jag kände själv att jag hade en viss talang. Men jag ville inte välja en estetisk inriktning då jag ville hålla alla dörrar öppna. Så varför har söktrycket gått ner så mycket de senaste åren? Ett svar kan vara att det finns

forskning som visar på att ökad valfrihet, avreglering och privatisering av utbildning spär på redan befintliga skillnader som följer ett mönster av klass, föräldrars utbildning, inkomst och position på arbetsmarknaden (Hjort m.fl., 2014).

Eleverna pratar mycket i intervjuerna om att skapa sig en utbildning för att kunna få jobb i framtiden. Det som gör mig konfunderad är varför eleverna i så fall inte väljer ett yrkesförberedande program som är konstruerat för att ge ett jobb direkt efter avslutad gymnasieutbildning. Då borde söktrycket på de yrkesförberedande programmen ha ett ökande söktryck istället för ett sjunkande söktryck som de har idag. Det skulle kunna vara föremål för fortsatt forskning.

Genom mina intervjuer så har jag fått ett väldigt tydligt svar gällande vuxnas syn på det estetiska programmet. De tycker att det är ett program som inte kommer garantera jobb i framtiden och att det är säkrast att välja något annat. Utöver det så framställs det som att det estetiska programmet är ett program där man som elev inte blir tillräckligt intellektuellt stimulerad för att söka sig vidare till högskola.

Tittar man på den amerikanska studien som DiMaggio & Mukhtar presenterade 2004 så går det alltså inte att härleda det sjunkande söktrycket till ett minskande intresse för de olika konstformerna (DiMaggio & Mukhtar 2004). Det skulle därför vara intressant att göra en liknande undersökning fast med föräldrar och studie- och yrkesvägledare som intervjuobjekt. Det skulle kunna ge ett helt nytt djup och en annan förståelse kring varför trenden idag är negativ.

Jag var på förhand också intresserad av att veta hur eleverna upplevde studie- och yrkesvägledarens roll och vilken den har haft på elevernas val. Det är tydligt att deras roll i sig inte har varit avgörande då nästan alla hade valt inriktning innan de träffade en studie- och yrkesvägledare. Däremot vill jag göra en reflektion av att de två elever som var mest osäkra, Carl och Anna, beskrev en studie- och yrkesvägledare som ägnade mycket tid åt att planera deras framtida studier.

Jag tycker det är intressant att ställa den reflektionen i förhållande till den statistiska analys som Lärarförbundet genomförde där de kritiserar den stora spridningen mellan hur kommuner och huvudmän satsar på sin studie- och yrkesvägledning (Sydsvenskan 2013).

Finns det då något samband mellan det minskade söktrycket och ungdomars förändrade syn på det estetiska programmet?

För mig blir det tydligt att det borde läggas ner mer resurser på studie- och yrkesvägledning för ungdomar på grundskolan. Detta eftersom det uppenbarligen saknas kunskap bland en del vuxna kring det estetiska programmet och att det är högskoleförberedande.

Följden blir då att en del vuxnas negativa syn på det estetiska programmet påverkar ungdomar att söka sig till andra högskoleförberedande program. Däremot kan jag inte, inom ramen för min undersökning, avgöra ifall den bilden har förändrats de senaste 20 åren då jag själv stod inför valet att välja gymnasieskola.

Källförteckning

Forsberg, Olof. (2017) ”*Det enda du kan göra egentligen, är ju att bara ta din gitarr och gå ut och ställa dig någonstans*”. Högskolan Dalarna, Falun.

DiMaggio, Paul & Mukhtar Toqir. (2004) “*Arts participation as cultural capital in the United States, 1982-2002: Signs of decline?*”. Princeton University, Princeton, NJ 08540, USA.

Halkier, Bente. (2010) *Fokusgrupper*. Liber Malmö.

Hjort, Torbjörn; Hjärpe, Teres & Panican, Alexandru. (2014) *Säkra kort och öppna dörrar*. J. Olofsson (red.) *Den långa vägen till arbetsmarknaden – om unga utanför (s.161-176)*. Studentlitteratur Lund

Hydén, Håkan. (2002) *Normvetenskap*. Sociologiska institutionen, Lunds universitet. Lund.

Hägerhed, Susanne. (2007) *Det estetiska programmet är studieförberedande, men förbereder det för studier på musikhögskolan?* Kungliga musikhögskolan, Stockholm.

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend. (2014) *Den kvalitativa forskningsintervjun* (tredje upplagan). Studentlitteratur Lund.

Matthew, David & Sutton, Carole D. (2016) *Samhällsvetenskaplig metod*. Studentlitteratur Lund.

Svedberg, Lars. (2007) *Gruppsykologi - om grupper, organisationer och ledarskap* (fjärde upplagan). Lars Svedberg och Studentlitteratur.

Wibeck, Victoria. (2010) *Fokusgrupper – Om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod* (andra upplagan). Studentlitteratur Lund.

Internetkällor

Skolverket (2017) *Uppföljning av gymnasieskolan 2017*, hämtad den 7 november, 2017 från:
https://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation?_xurl=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2Fblob%2Fpdf3766.pdf%3Fk%3D3766

Norrländska Socialdemokraten (NSD) (2017) *Intervju med Ewa Lundström från 5 maj 2017*, hämtad den 22 september 2017 från:

<http://www.nsd.se/nyheter/lulea/rektorn-jobbar-hart-for-att-elever-ska-upptacka-oss-nm4537457.aspx>

Skolverket (2017) *Estetiska programmet*, hämtad den 20 september från:
<https://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/gymnasieutbildning/gymnasieskola/sok-amnen-kurser-och-program/program.htm?lang=sv&programCode=es001>

Sydsvenskan (2013) *"Ge eleverna mer vägledning"- ett debattinlägg*, hämtad den 19 november från:
<https://www.sydsvenskan.se/2013-06-05/ge-eleverna-mer-vagledning>

Regeringen (2016) *En gymnasieutbildning för alla - Gymnasieutredningen 2016*, hämtad den 20 november från:
<http://www.regeringen.se/4aa978/contentassets/9caa7eb8000e4354b06473e31d2ddbcb/en-gymnasieutbildning-for-alla--atgarder-for-att-alla-unga-skapaborja-och-fullfolja-en-gymnasieutbildning-volym-1-hela-dokumentet-sou-201677.pdf>

Gymnasieguiden (2017) *skillnaden mellan ett yrkesprogram och ett högskoleförberedande program*, hämtad den 20 november från:
<https://www.gymnasieguiden.se/informeras/skillnaden-mellan-ett-yrkesprogram-och-ett-hoegskolefoerberedande-program>

Bilaga: Intervjuguide

- 1) Hur beskrevs gymnasieskolan för dig i årskurs 9?
- 2) Hur pratade/pratar elever om det Estetiska programmet?
 - Hur pratade/pratar resten av omgivningen om det Estetiska programmet?
- 3) Kände du till skillnaderna mellan yrkes- och högskoleförberedande program?
- 4) Vad tror du är anledningen till att det estetiska programmet är det enda högskoleförberedande program där söktrycket har en negativ kurva?
- 5) Visste du vilket program du ville välja innan du träffade en studie- och yrkesvägledare?

